

24973

Центральный Комитет Профсоюза
Сельхозлесрабочих СССР

ԲՈՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԻՆՉՊԵՍ Ե ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄ
ԲԱՏՐԱԿԻ ՇԱՀԵՐԸ

ԽՍՀՄ Գյուղ. և Անտառ. Բանվորները
Պրոֆսոբյան Կենտրոնական Կոմիտե

331.88

4-13

16 MAY 2013

331-88

4-13

ար

Ա. ԿԱԶԱԿՈՎ,

15 JAN 2010

ԲՈՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԻՆՉՊԵՍ Ե ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄ ԲԱՏՐԱԿԻ ՇԱՅԵՐԸ

236

1802-50

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿ, ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ

1929

24975
Տ զագրվում է ԽՍՀՄ Գյուղատնտեսական լեռնառագործական
բանվորների պրոֆեսիոնալ միության («Հողատնտեսական»)
Կենտրոնական Կոմիտեի պատվերով:

Ռուսերենից քարգմանեց Թ. Չ.

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

ԲԱՏՐԱԿՆԵՐԸ ՇԱՀԱԳՐԳԻՎԱԾ ԵՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՀԱՁՈՂ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Յամամիութենական կոմունիստական կուսակցու-
թյան XV համագումարը, վոր կայացավ 1927 թ.
դեկտեմբերին, ըննեց կուսակցության և խորհրդային
իշխանության վերջին տարիների գործնեյությունը:
Անվիճելիորեն պարզվեց, վոր մեր յերկիրը մեծ քայլ
է արել դեպի սոցիալիզմ: Այդ ժամանակամիջոցում
պետական արդյունաբերության զարգացման գործում
մեծ նվաճումներ է արված: Աճել է բանվորների
թիվը, բարձրացել է նրանց աշխատանքի արտադրու-
ղականությունը, ավելացել է նաև աշխատավարձը:
Արդյունաբերությունը հիմա արդեն շատ ավելի ապ-
րանք է արտադրում, քան պատերազմից առաջ: Հին,
մաշված մեքենաները գործարաններում և ֆաբրիկա-
ներում փոխարինվում են նոր մեքենաներով և դադ-
րահներով: Կառուցվում են նաև նոր գործարաններ:
Կառուցվում են մեծ նոր ելեկտրոկայաններ: Առաջ
են յեկել արդյունաբերության նոր ճյուղեր, վորոնք
ցարական Ռուսաստանում գոյություն չունեյին, բարդ

գյուղատնտեսական և ուրիշ տեսակի մեքենաներ, այերգալաններ, ելեկտրոկայանների շարժիչ մեքենաներ և այլն արտադրող գործարաններ: Բավական բարելավվել են փոխադրության միջոցները՝ յերկաթուղիները, ծովային և գետային նավատորմիղը: Ամրացել է պետական գանձարանը: Մեծ չափով ամրացել և զարգացել է պետական և կոոպերատիվ առևտուրը: Վերջինս քայլ առ քայլ հետապնդում է մասնավոր առևտրականին: Աճել և ամրացել է նաև գյուղատնտեսական կոոպերացիան:

Պետական արդյունաբերության, փոխադրական միջոցների ամրապնդումը ոժանդակել է գյուղատնտեսության վերելքին: Շատացել են ցանքսերը և անասունների թիվը: Նկատվել է, վոր գյուղացիական տնտեսությունները ձգտում են տնտեսավարության կուլտուրական ձևերին (բազմադաշտի, խոտաբուծության, դաշտերի ավելի լավ պարարտացման և այլն): Գյուղին արվող մեքենաների, տրակտորների և արդյունաբերական ապրանքների մատակարարման գործը զգալի չափով աճել, զորացել է: Ուժեղացել է կոոպերացիայի գործնեյությունը գյուղում:

Ժողովրդական տնտեսության ամրացումը բարելավել է մեր յերկրի աշխատավորների — բանվորների և գյուղացիների դրությունը: Գյուղատնտեսության ամրացման հետ միաժամանակ գյուղում սերտորեն իրար հետ կապվել են չունևորները և բատրակները, ամրացել են խորհուրդները, աճել է գյուղի հիմնական

խավերի — միջակների, չունևորների և բատրակների ինքնագործնեյությունը:

Մեր տնտեսության աճումն ավելի ևս ամրացրեց գյուղացիական լայն զանգվածների և բատրակների վստահությունը դեպի կոմունիստական կուսակցությունը և խորհրդային իշխանությունը:

Բայց չնայած մեր հաջողություններին՝ մեզանում քիչ չեն նաև պակասությունները — մեր աշխատանքի մեջ դեռևս բացեր շատ կան: Արդյունաբերությունը առ այժմ չի արտադրում բավարար չափով ապրանքներ: Այդ ապրանքների գները դեռ բարձր են: Մեր արդյունաբերության համար հում նյութը (բամբակ, բուրդ, կաշի) չի բավարարում: Քաղաքում գոյություն ունի գործազրկություն: Թեև գյուղատնտեսությունը ավելի յե արտադրում քան ցարի ժամանակ, բայց դա դեռ քիչ է: Առաջվա նման յերաշտը մեր գյուղացու չարիքն է: Յերեքդաշտյան սխտեմը դեռևս նվազեցնում է գյուղի ույթը: Գյուղական տնտեսության թույլ լինելու պատճառով, տնտեսությունից ստացված մթերքների մեծագույն մասը սպառվում է միևնույն տնտեսության կարիքների համար: Չունեւվոր, նույն իսկ միջակ գյուղացու մոտ քիչ ավելցուկ է մնում՝ շուկայում ծախելու համար: Իսկ դա իհարկե դանդաղեցնում է մեր արդյունաբերության աճումը, թուլացնում է մեր առևտուրը արտասահմանի հետ, խանգարում մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսության զարգացմանը:

Մեր գյուղի ամենացավոտ կողմը — դա մեծ թվով ավելորդ աշխատավոր ձեռքերն են, վորոնց չի կարելի ոգտագործել գյուղում և վորոնց համար քաղաքում աշխատանք գտնելը դժվար է։ Ավելորդ աշխատավոր ձեռքերը նեղ տեղն են գցում բատրակին և չունե-
վորին, դժվարացնելով նրանց համար աշխատանք ձարելը։

Այդ բոլոր հարցերը կապված են մեր խորհրդա-
յին Միության ամենալայն աշխատավորական զան-
գվածների շահերի հետ և այս բոլոր հարցերի վերա-
բերյալ XV համագումարը արավ իր ցուցմունքները։
Յամագումարը տվեց իր ցուցմունքները և այն մա-
սին, թե ի՞նչ պետք է անել՝ բատրակների դրությունը
բարելավելու և նրանց աշխատանքը պաշտպանելու
համար։ Իհարկե, բատրակը շահագրգռված է մեր
ամբողջ շինարարության գործում։ Բայց նա ունի նաև
իր առանձին շահերը։ Յեվ հենց դրա մասին — թե
կուսակցությունը և խորհրդային Իշխանությունը ի՞նչ
պես են ոգնում բատրակին — մենք կպատմենք այս
գրքույկի մեջ։

ԻՆՉ ՊԵՏՔ Ե ԱՆԵԼ՝ ԳՅՈՒՂՈՒՄ ԲԱՏՐԱԿԻ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԼԱՎԱՑՆԵԼՈՒ ՇԱՄԱՐ

ՀԱՐԿԱՎՈՐ Ե ԼԱՎ ՀԻՄՔԵՐԻ ՎՐԱ ԴՆԵԼ ԲԱՏՐԱԿՆԵՐԻՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՒ ԳՈՐԾԸ

Հիմնական կազմակերպությունը, վորը միացնում
է գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներին —
դա գյուղատնտեսական և անտառային բանվորների
արհեստակցական միությունն է։ Այս միության մեջ
ներկայումս կան 1.200.000-ից ավելի գյուղատնտե-
սական և անտառային բանվորներ, վորոնց թվում —
մոտ 500.000 բատրակներ։ Վերջին տարիները միու-
թյունը անագին աշխատանք է կատարել այդ բան-
վորներին կազմակերպելու գործում։ Դրանում կարելի
է համոզվել հետևյալ տվյալներից. — 1922 թ. միու-
թյան մեջ կազմակերպված էին 240 հազար մարդ,
1923 թ. — 275 հազար մարդ, 1924 թ. — 329 հազար,
1925 թ. — 595 հազար, 1926 թ. — 1 միլիոն 109 հա-
զար, և 1927 թ. — 1 միլիոն 200 հազար մարդ։

Բատրակներից արհեստակցական միություն կազ-
մակերպելու համար պետք յեղավ շատ աշխատանք
թափել։ 1923 թ. ամեն մեկ հարյուր բատրակից մի-
այն մեկն էր միության անդամ, 1924 թ. — հարյուրից
մոտավորապես 4 մարդ, 1925 թ. — 25 մարդ,
1926 թ. — 23 մարդ և 1927 թ. — 15 մարդ։

1927 թ. միության մեջ ընդգրկված է բոլոր բառարանների մեկ քառորդ մասը միայն: Իսկ հովիվների (վորոնց թիվը Սոցխալիստական Խորհրդային Հանրապետությունների Միության մեջ հասնում է 600 — 700 հազարի) առայժմ միայն մոտավորապես տասներորդ մասն է մտնում միության մեջ:

Այս բոլորից յերևում է թե ինչ խոշոր խնդիրներ են կանգնած միության առաջ՝ բատրակներին և հովիվներին միության մեջ առնելու համար: Բատրակները արդեն հասկանում են, վոր միայն կազմակերպության միջոցով կարելի յե բարելավել իրանց դրությունը: Առանձին-առանձին, անջատված, անկազմակերպ բատրակին ոգնելը և նրա շահերը պաշտպանելը դժվար է: Վարձողը կխաբի այդպիսի անկազմակերպ բատրակին: Անտես անելով խորհրդային որենքները, կողմի բատրակի աշխատանքից: Այդ բանի դեմ հուշող կռվել կարելի յե միայն կազմակերպված բատրակների միացյալ ուժերով:

Ահա թե ինչու՝ կոմունիստական կուսակցությունը անհրաժեշտ է գտնում, վոր միության մեջ դեռևս չընդգրկված բատրակներին պետք է առնել միության մեջ:

XV համագումարը այդ մասին իր բանաձևում ասում է, վոր գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներին միության աշխատանքը՝ դեռևս անկազմակերպ բատրակներին կազմակերպման գործում՝ հարկա-

վոր է ուժեղացնել, և միաժամանակ հավասար չափով հարկավոր է դյուրացնել գյուղատնտեսական և անտառային միության մեջ ներս քաշելը՝ դեռևս միության մեջ չնդգրկված գյուղական այն կիսապրուետար տարրերին, վորոնց համար վարձու աշխատանքը կազմում է գոյության միջոցի հիմնական աղբյուրը:

Բատրակների կազմակերպման աշխատանքի գրել-խավոր դժվարությունը կայանում է նրանց ցրվածություն և կուլտուրական յետամնացություն մեջ: Շատ բատրակներ իրենց տգիտության շնորհիվ չեն գիտակցում միության մեջ մտնելու կարևորությունը: Բայց սեփական կաշվի վրա փորձելով, թե վորչափ դժվար է մենակ կռվելը, կամ թե այդ բանը ավելի փորձված ընկերների կամ միության մեջ աշխատողների բացատրություններից հասկանալով, բատրակները ըմբռնում են միության մեջ կազմակերպվելու անհրաժեշտությունը:

Միությունը բատրակ տղամարդուն և բատրակ կրնոջը բացատրում է նրանց շահերը պաշտպանող որենքները, ոգնում է նրանց պայմանագիր կնքելու, պաշտպանում է նրանց շահերը հանդեպ վարձողների:

Բայց մինչև այժմ քիչ չեն թերությունները բատրակների և հովիվների կազմակերպման գործում: Վերջենք հենց միության անդամ ընդունվելու հարցը: Պատահում է, վոր, չնայած բատրակի ծայր աստի-

ճանի ցանկութեանը, նրան չի հաջողուում մտնել միութեան մեջ: Կանոնադրութեան համաձայն, միութեան անդամի ընդունելութեանը պետք է հաստատվի ընդհանուր ժողովի կողմից: Յերբեմն ընդհանուր ժողովը յերկար ժամանակ տեղի չի ունենում: Իսկ յերբ ժողովը բատրակին անդամ է ընդունում, առաջ է գալիս նոր արգելք — բատրակի ընդունումը պետք է հաստատի միութեան ռաջոնական կոմիտեն: Իսկ այդ կոմիտեն յերբեմն գտնվում է 40-50 կիլոմետր հեռու: Մինչև վոր ռաջոնական կոմիտեն կհաստատվի, մինչև վոր անդամատոմսը կպարտաստեն և մինչև վոր այդ անդամատոմսը կուղարկեն նոր անդամին — մեկ ել տեսնես բատրակը արգեն չկա՝ նա ուրիշ աշխատանքի յե անցել, ուրիշ ռաջոնումն է գտնվում: Պատահում են դեպքեր վոր ուրիշ գավառից և կամ նահանգից յեկած բատրակը, սեզոնը վերջանալուց հետո, ել իզուր չի սպասում անդամատոմսին և մեկնում է. և այդպես նա չի կարողանում ստանալ: Պետք է այնպես անել վոր ընդհանուր ժողովից հետո անդամատոմսը բատրակին հանձնվի գյուղական բանվորական կոմիտեյի միջոցով:

Առանձնապես մեծ դժվարութեաններն են հանդիպում միութեան մեջ մտնող կիսապրոլետար բատրակները (կիսապրոլետարներ կոչում են այն բատրակներին, վորոնք ունեն սեփական գյուղացիական փոքր տնտեսութեան): Միութեանը ստիպված է լինում ամեն մի անդամի ընդունելութեան դեպքում

պարզել՝ արդյոք տվյալ կիսապրոլետարի համար վարձով աշխատանքը ապրուստի հիմնական միջոցն է թե վոչ: Այդ բանը հարկավոր է պարզել, վորովհետև միութեանը չի կարող ամեն մի վարձով աշխատողին անդամ ընդունել: Վարձով աշխատում են և՛ չունեվորներն և՛ նույն իսկ միջակները: Յեթե ամեն մի վարձով աշխատողին միութեան մեջ ընդունեյին, այդ դեպքում միութեանը կդառնար չունեուր գյուղացիական և մասամբ միջակների կազմակերպութեան: Իսկ այդ դեպքում միութեանը կկորցներ բանվորական կազմակերպութեան իր դեմքը:

Միութեանը ընդգրկում է այն պրոլետարներին (բատրակներին և ուրիշ գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներին), վորոնք չունեն սեփական տնտեսութեան և կամ վորոնց տնտեսութեանը այնպիսի դրութեան մեջ է, վոր ապրուստի միջոցներ չի տալիս: Միութեանը ընդգրկում է բատրակների նաև այն մասը, վորոնք իրենց ունեցած գյուղացիական տնտեսութեանից վորեւե բան ստանում են: Բայց այդ տնտեսութեանը այնքան թույլ է, վոր ապրուստի չլիսավոր միջոցները հարկավոր է լինում ձեռք բերել վարձով աշխատանքով:

Այդպիսի կիսաբանվորները, կիսագյուղացիները (կամ ինչպես նրանց անվանում են՝ կիսապրոլետարները) իրավունք ունեն միութեան մեջ մտնելու: Բայց մինչև հիմա վոչ բոլորն են այս բանը հասկանում:

Կուսակցութիւնը մատնանշել ե՛ր դժուարացնել այդ բատրակներին միութեան մեջ ներս քաշելու գործը: Մանավանդ հարկավոր ե ուշադրութիւն դարձնել այն բատրակների կազմակերպման վրա, վորոնք աշխատում են կուլակների տնտեսութիւններում: Կուլակը գիտե ե հուպ տալ բատրակին, վորպեսզի նա ավելի աշխատի: Բայց յերբ հասնում ե աշխատավարձը վճարելու ժամանակը, կուլակը աշխատում ե քիչ վճարել, բատրակին խաբել:

Կուլակին ընդդիմադրութեան կարելի յե ցույց տալ միութեան կազմակերպելով:

Մեծ թիւով գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներ և բանվորուհիներ, վորոնք ժամանակավոր աշխատում են խորհրդային տնտեսութիւններում, նույնպէս չեն ընդգրկված միութեան մեջ: Մանավանդ թույլ ե բանվորուհիների և բատրակ կանանց կազմակերպումը: Դա շատ ծանր կերպով անդրադառնում ե նրանց գոյութեան վրա: Առանց կազմակերպութեան, առանց միութեան — բատրակ կինը՝ ինչպէս և բատրակ տղամարդը՝ անկարող են բարելավել իրենց դրութիւնը:

ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԵՏԻ ԿՍՈՒՅՎԻ ԳՅՈՒՎԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՅԵՎ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՁԵՌՔԵՐՈՎ

Կուսակցութեան XIV համագումարը պրոֆմիութիւններին աշխատանքներին վերաբերող իր բանաձեւում մատնանշել եր վոր, միութեան (գյուղատնտեսա-

կան և անտառային բանվորների) հաջողութեանը ապահովված կլինի միայն այն չափով վոր չափ նա կկարողանա մոտ ժամանակում ստեղծել միութեանական աւտիվ՝ իսկապէս գյուղատնտեսական բանվորներից, և կանցնի իր բոլոր մարմինների կառուցմանը՝ նորմալ (կանոնավոր) ընտրողականութեան սկզբունքով:

Այս յերկու տարվա ընթացքում միութիւնը մեծ աշխատանք ե թափել բատրակների աւտիվը առաջ քաշելու և կրթելու գործում: Միութեան մեջ արդեն կան գործունյա աշխատողներ (աւտիվիստներ), վորոնք առաջ են քաշվել հենց բատրակների, հովիվների, խորհրդային տնտեսութիւնների բանվորների և փայտահատների շարքերից: Այժմ արդեն շատ գյուղական բանվորական կոմիտեների գլուխ են կանգնած բատրակ տղամարդիկ և բատրակ կանայք: Այս տեսակ աշխատողները առաջ են քաշվում միութեանական դեկավար հիմնարկութիւններում, մինչև իսկ ընտրվում են միութեան կենտրոնական կոմիտեյի մեջ:

Հասկանալի յե, վոր բատրակների կազմակերպման գործում խորհրդային տնտեսութիւնների բանվորների վրա մեծ աշխատանք ե ընկնում: Խորհրդային տնտեսութիւնների բանվորները ավելի լավ են կազմակերպված: Նրանք աշխատում են խոշոր պետական տնտեսութիւններում: Նրանք ավելի մոտիկից են մասնակցում գյուղի սոցիալիստական շինարարու-

թյանը: Խորհրդային տնտեսությունների բանվորները ավելի լավ են կազմակերպվել: Նրանք ավելի փորձառություն ունեն, նրանց վրա լուրջ խնդիր է ծանրանում առանձնապես ախտիվ կերպով մասնակցել միության շինարարությանը:

ԿՈՒԼԱԿՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ԱՇԽԱՏՈՂ
ԲԱՏՐԱԿՆԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

1925 թ. ապրիլին հրատարակվեց գյուղական տնտեսություններում աշխատող բատրակների աշխատանքին վերաբերվող որենքը. այդ տնտեսության մեջ բատրակի աշխատանքը կրում է ոժանդակիչ բնույթ: Դրանք այնպիսի տնտեսություններ են, վորտեղ հիմնական աշխատանքը կատարում է ընտանիքը և վորտեղ ընտանիքը միայն աշխատող ձեռքերի պակասության պատճառով և իր (ընտանիքի) անդամներին ոգնելու նպատակով և ստիպված լինում բատրակ վարձել: Այդ որենքը կոչվում է ժամանակավոր կանոններ՝ գյուղացիական տնտեսություններում ոժանդակիչ վարձու աշխատանքի գործադրման պայմանների մասին: Այդ որենքը տարածվում է գյուղացիական միայն միջակ և թույլ տնտեսությունների վրա: Կուլակային և արդյունաբերական տիպի տնտեսությունների վրա այդ որենքը չի տարածվում:

«Ժամանակավոր կանոններում» ցուցմուք կա, ուր ստված է, վոր արդյունաբերական տիպի տնտեսու-

թյունների նկատմամբ գործադրվում է խորհրդային տնտեսություններում տարվող աշխատանքի պայմանների մասին վորոշումը:

Խորհրդային տնտեսություններում կիրառվում է աշխատանքի կոդեկսը: Հետևապես կուլակների տնտեսությունների վերաբերյալ պետք է գործադրվի աշխատանքի կոդեկսը:

Սակայն վորպեսզի պարզ լինի, թե վոր որենքը պիտի գործադրել այս կամ այն տնտեսության նրկատմամբ, խորհրդային մարմինները հատուկ վճիռներով վորոշում են, թե վարձու ուժ ունեցող գյուղացիական տնտեսություններից վորոնք միջակ և սակավաուժ են և վորոնք — կուլակ: Շատ նահանգներում դեռ այդպիսի սահմանավորում չի արված: Միության մեջ աշխատողները ստիպված իրենք են վորոշում, թե վոր տիպի պետք է համարել այս կամ այն տնտեսությունը — արդյո՞ք նրա վերաբերյալ գործադրել «Ժամանակավոր կանոնները» թե աշխատանքի կոդեկսը: Հասկանալի չե, վոր այդպիսի պայմաններում հաճախ առաջ են գալիս խառնաշփոթություններ: Կուլակ տնտեսությունները աշխատել են ոգտագործել «Ժամանակավոր կանոնները» և այդ բանը մի շարք դեպքերում նրանց հաջողվել է: Յերբեմն դա նրանց հաջողվել է այն պատճառով, վոր ինքը բատրակը չի պահանջել պայմանագիր կնքել միության միջոցով և աշխատանքի մասին ինքն անձամբ է պայման կապել: Յերբ միութենական կազմակերպությունները յերևան

եյին հանում, վոր կուլակը վարձել է բաւորակին՝ խախտելով աշխատանքի կոդեկսը, այդպիսի դեպքերում միությունները պահանջում եյին պայմանագրի լուծումը:

Կուսակցութեան XV համագումարը, գլուղում տարվող աշխատանքի մասին իր բանաձևում ասել է այս աեսակ ցուցմունք. — «Հետևել, վորպեսզի աշխատանքի կոդեկսը կուլակային տիպի տնտեսություններում աշխատող գլուղատնտեսական բանվորներին և բանվորուհիներին վերաբերյալ անշեղ գործադրվի և կոդեքսը խախտողները յենթարկվեն ամենախիստ պատասխանատուության»:

Համագումարի այդ վորոշումը մեծ նշանակություն կունենա կուլակների տնտեսություններում աշխատող բատրակների դրության բարելավման գործում:

Պրոֆմիությունը, կուսակցական և խորհրդային կազմակերպությունները պետք է հետևեն, վորպեսզի կուլակների տնտեսություններում աշխատող բատրակները ստանան այն ամենը, ինչ ըստ որենքի նրանց հասնում է:

Բայց այդ — առանց բատրակների ոգնության լիովին իրագործել չի կարելի: Բատրակները իրենք պետք է ոգնեն իրենց միությանը, կուսակցական կազմակերպություններին և խորհրդային մարմիններին: Այդ ոգնությունը կարտահայտվի նրանում, վոր բատրակները իմաց տան միությանը բոլոր այն

դեպքերի մասին, վորոնք նրանց հայտնի յեն, թե այս կամ այն կուլակը աշխատում է խուսափել աշխատանքի համապատասխան որենքը կատարելուց: Բոլոր այդպիսի դեպքերում կուլակին հարկավոր է պատասխանատուության յենթարկել:

Ինչ կարող է ըստ որենքի ստանալ կուլակի մոտ աշխատող բատրակը: Վարձվելու գործում վարձողի խոսքին վստահել չի կարելի: Խոսքով այլ է խոստանում, իսկ յերբ հասնում է աշխատավարձը վճարելու ժամանակը — ուրիշ բան է ստացվում: Հարկավոր է փաստաթուղթ, պայմանագիր, վորի մեջ գրված լինեն վարձվելու բոլոր պայմանները: Դա դեռ բավական չէ — այդ փաստաթուղթը պետք է տոմարագրված լինի գլուղխորհրդի հատուկ գրքում: Այդպես ասելի հաստատ կլինի: Վարձողն արդեն ապագայում չի հրաժարվի, իսկ յեթե հրաժարվի յել, որենքը նրան կստիպվճարել:

Այդպիսի փաստաթուղթը, վորում հիշատակված են վարձվելու բոլոր պայմանները, կոչվում է պայմանագիր (աշխատանքային կամ կոլլեկտիվ): Այդպիսի պայմանագիր կուլակ վարձողների հետ միությունն է կնքում: Այդ պայմանագրի մեջ հիշատակվում է բատրակի աշխատավարձը, բանվորական որը, հագուստը, արձակուրդը և այլն:

Կուլակների տնտեսություններում աշխատող բատրակների համար հաստատվում է 8 ժամյա բանվորական որ: Ամառվա գլուղատնտեսական աշխատանք-

ների ընթացքում թույլատրվում է, վարձողի և պրոֆ-
միության համաձայնությամբ, աշխատանքի որը յեր-
կարացնել միայն վորոշ շրջանում, վորը նախատես-
նվում է պայմանագրի մեջ: Յերկարացված բանվորա-
կան որվա աշխատավարձն էլ բարձրանում է: Յեր-
կարացված բանվորական որվա տեղում թյունը, և թե
վորքան ժամանակով է թույլատրվում այդ տեսակի
աշխատանք, — այս բոլորը վորոշվում է վարձողի և
գյուղատնտեսական ու անտառային բանվորների մի-
ության համաձայնությամբ ու արձանագրվում է պայ-
մանագրում:

Ամառվա աշխատանքի յեռուն ժամանակը, յերբ
միության համաձայնությամբ յերկարացված բանվո-
րական որ է սահմանվում նաև անչափահասների հա-
մար, այդ բանվորական որը չի կարող ավելի յերկար
լինել քան չափահասներինը: Որինակ, յեթե հասակա-
վոր բատրակի համար բանվորական որը ավելացված
է, միության համաձայնությամբ, 2 ժամով, այդ
դեպքում անչափահասների որվա յերկարացումը նույն-
պես 2 ժամից ավելի չպետք է լինի:

Վարձողը բատրակին պարտավոր է տալ սպեց-հա-
գուստ: 6 ամսից ավելի աշխատող բատրակները իրա-
վունք ունեն 2 շաբաթվա արձակուրդի և կամ դրա
փոխարեն ստանալու յեն $\frac{1}{2}$ ամսվա աշխատավարձ:

Կուլակների տնտեսություններում աշխատող բա-
րակները պետք է ապահովագրված լինեն: Վարձողը
չի կարող որենքով և վարձելու պայմանագրում հի-

շատակված աշխատանքի պայմանները վատացնել:
Կուլակային տնտեսություններում գործադրվող աշ-
խատանքի պայմաններին ավելի մանրամասն ծանոթ
լինելու համար ամեն մեկ բատրակ պետք է ուսում-
նասիրի աշխատանքի կողմըսը:

ՍԱԿԱՎԱՌԻԺ ՅԵՎ ՄԻՋԱԿ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ԱՇԽԱ-
ՏՈՂ ԲԱՏՐԱԿՆԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մենք արդեն ասացինք, վոր վոչ միայն միջակ,
այլև սակավաուժ տնտեսությունները, աշխատող ձեռ-
քերի պակասության պատճառով, բանվորներ են վար-
ձում (կարմիր բանակայինների, այրի կանանց, վոր-
բերի և այլն տնտեսությունները):

Բատրակների աշխատանքը նման տնտեսություն-
ներում ոժանդակիչ բնույթ է կրում: Սակավաուժ-
ների և միջակների տնտեսությունը գլխավորապես
տարվում է ընտանիքի անդամների աշխատանքով:

Այդ տնտեսություններում աշխատող բատրակների
աշխատանքի պայմանները վորոշվում են «Ժամանա-
կավոր կանոններ»-ով:

Այդ պայմանները վորոշում են վարձողի և վարձ-
վողի կամ միության փոխադարձ համաձայնությամբ:

Վարձողը բատրակ և կամ բատրակուհի վարձելիս
պարտավոր է նրանց կամ պրոֆմիության հետ (պրոֆ-
միությունը բատրակի կամ բատրակուհու անունից է
պայմանագիր կնքում) վարձու պայմանների մասին

զրավոր համաձայնություն կնքել (աշխատանքային պայմանագիր)։

Ըստ որենքի, զրավոր պայմանագիրը պարտադիր ե՝ յեթե բատրակը և կամ բատրակուհին վարձվում յեն յերկու շաբաթից ավելի ժամանակով։ Գրավոր համաձայնությունները անպայման արձանագրվում են գյուղխորհրդի համապատասխան մատյանում։ Աշխատանքային պայմանագրում հիշատակվում է բատրակի վարձվելու սկիզբը և վերջը (բայց մի տարուց վոչ ավելի) և այն աշխատանքները, վորոնց համար բատրակը վարձվում է։ Բատրակի և բատրակուհու աշխատանքի որվա տևողությունը վորոշվում է կողմերի համաձայնությամբ, տարվա առանձին ժամանակների համար առանձին, նայելով սեզոնին։ Շաբաթական մի որ բատրակին տրվում է հանգստանալու, բատրակը նույնպես տոնում է հեղափոխական և ուրիշ տոները, վորոնք տվյալ վայրում տոնում են։ Կողմերի համաձայնությամբ կարելի յե թույլ տալ աշխատելու տոն և ուրիշ հանգստի օրերին, սակայն այդ կարելի յե միայն այն ժամանակ, յերբ ինքը վարձողը անձամբ մասնակցում է այդ աշխատանքին և յերբ իսկապես կարիք կա շտապ կերպով մի վորև աշխատանք կատարելու։ Այդ դեպքում վարձողը բատրակի հետ համաձայնության գալով պարտական է տոն օրը փոխաբինել մի ուրիշ օրով և այդ օրը բատրակին ազատել աշխատանքից, կամ վճարել աշխատած տոն օրվա համար լրացուցիչ վարձատրություն, վորը վորոշվում է

կողմերի համաձայնությամբ (աշխատանքային պայմանագրով)։

Որենքով արգելվում է 12-14 տարեկան անչափահասներին ծանր և վտանգավոր աշխատանքի դնել (որինակ՝ ծանրություններ աեղափոխել, մեքենաների վրա աշխատել և այլն), յեթե այդ աշխատանքը վտանգելու և կամ հաշմելու (սախաթ դարձնելու) վտանգ է սպառնում։ Արգելվում է ոգտագործել հղի կանանց աշխատանքը՝ նրանց առողջության համար ծանր և վնասակար պայմաններում։

Յեթե ըստ պայմանագրի վարձողը պարտավորվում է յուր հաշվին կերակրել բատրակին կամ բատրակուհուն, այդ դեպքում բատրակի կերակուրը վարձողի կերակրից վատ չպետք է լինի, իսկ ուտելիքի քանակը — միանգամայն բավարար։

Աշխատավարձի վճարման ժամկետը նույնպես հիշատակվում է պայմանագրում։ Աշխատավարձը չի կարող ցածր լինել պետական միսիմումից (պետական միսիմումը — ամենաքիչ աշխատավարձը, վորից պակաս վոչ վոք իրավունք չունի վճարել), վորը աշխատանքի ժողովրդական կոմիտեի տի կողմից է սահմանվում՝ Սոցիալիստական խորհրդային հանրապետությունների բոլոր վայրերի համար։ Ըստ աշխատավարձի չափի, ՆՍՀՄ բոլոր վայրերը բաժանված են մի քանի գոտիների (կարգերի)։

Բատրակի կամ բատրակուհու ծանր հիվանդության, դժբախտության և կամ բատրակուհու ծննդա-

բերութեան դեպքում վարձողը պարտավոր է հիմանդին տանել Բժշկի մոտ և կամ Բժիշկ կամ Ֆելդշեր կանչել: Բժշկական ոգնությունը բատրակներին հասցվում է պետութեան հաշվին, ձրիաբար:

Յեթե վարձողը բատրակին չի ապահովագրել (իսկ աշխատավորական տնտեսություններում բատրակներին ապահովագրումը կամավոր է) և յեթե դժբախտ դեպքը տեղի յե ունեցել վարձողի մոտ աշխատելիս և կամ կապված է այդ աշխատանքի հետ, այդ դեպքում վարձողը, ժողովրդական դատարանի վորոշմամբ, բատրակին կամ բատրակուհուն հատուցանում է նրանց հասած վնասը:

Գյուղացիական այն տնտեսությունները, վորոնք ոգտվում են վարձու աշխատանքից ամբողջ գյուղատնտեսական տարվա ընթացքում (գյուղատնտեսական տարի կոչվում է գյուղատնտեսական դաշտային աշխատանքների լրիվ սեզոնը տվյալ շրջանում, այսինքն դաշտային աշխատանքների սկզբից մինչև վերջը), պարտավոր են, բատրակի կամ բատրակուհու հիմանդութեան դեպքում և կամ վերջինի ծննդաբերութեան դեպքում, յեթե բատրակը կամ բատրակուհին տվյալ տնտեսությունում աշխատել են 1 ամսից վոչ պակաս, վճարել նրանց աշխատանքային պայմանագրում հիշատակված աշխատավարձը: Բացի դրանից, վարձողը պարտավոր է տրամադրել բնակարան և ուտելիք մի ամսվա ընթացքում, սկսած այն օրից, յերբ հիմանդութեան պատճառով աշխատանքը դադարեցված է:

Յեթե գյուղացիական տնտեսությունը վարձու աշխատանքից ոգտվում է գյուղատնտեսական աշխատանքների միայն վորոշ ժամանակներում, այդ դեպքում վարձողը, բատրակի հիմանդութեան դեպքում, պարտավոր է վճարել պայմանագրում հիշատակված աշխատավարձը և, բացի դրանից, տրամադրել բնակարան և ուտելիքն յերկու շաբաթվա ընթացքում — յեթե բատրակը կամ բատրակուհին տվյալ տնտեսությունում աշխատել են յերկու շաբաթից վոչ պակաս:

Վարձողը կարող է բատրակին կամ բատրակուհուն հարգելի պատճառներով աշխատանքից հեռացնել պայմանավորված ժամկետից առաջ: Սակայն դրա համար վարձողը պարտավոր է բատրակին նախապես 2 շաբաթ առաջ գգուշացնել: Յեթե վարձողը բատրակին կամ բատրակուհուն առանց գգուշացնելու յե աշխատանքից հեռացնում, այդ դեպքում նա պարտավոր է նրանց վճարել 2 շաբաթվա աշխատավարձը: Բատրակի կամ բատրակուհու և վարձողի մեջ տեղի ունեցող բոլոր վեճերը լուծում են գյուղիտրհուրդներին և գավառակային գործադիր կոմիտեներին կից հաշտարար ատյանները: Այդ ատյաններում վեճերը լուծվում են բացառապես բատրակի և վարձողի համաձայնութեամբ: Համաձայնություն չկայանալու դեպքում վեճը կարելի յե լուծել ժողովրդական դատարանի միջոցով:

Ահա այն գլխավոր կետերը, վոր վերաբերում են բատրակներին՝ սակավաուժ և միջակ տնտեսությունների մեջ վարձվելու օրենքին: Ամեն մեկ բատրակ

և բատրակուհի պարտավոր են գիտենալ «Ժամանակավոր կանոնները»։ Վարձողի հետ պայմանագիր կնքելուց առաջ հարկավոր է գիմել միությանը և խորհրդակցել, թե ինչ պահանջներ պետք է առաջադրել վարձողին։ Ամենալավն է՝ բանակցությունները հանձնել միությանը վարելու։ Միությունը կաշխատի ավելի լավ պայմաններ ստեղծել բատրակի համար։

XV համագումարը ուշադրություն դարձրեց նաև սակավաուժ և միջակ տնտեսություններում աշխատող բատրակների վրա։ Այս բատրակները նույնպես պաշտպանության կարիք են զգում, ինչպես և կուլակների տնտեսություններում աշխատող բատրակները։

XV համագումարը արավ հետևյալ ցուցմունքը. Հետեւել վոր ոժանդակիչ վարձու աշխատանքի վերաբերյալ ժամանակավոր կանոնները կյանքի մեջ անշեղ գործադրվեն, ժամանակավոր կանոնները խախտողներին խստագույն պատասխանատվության յենթարկելու։

Գյուղատնտեսական բանվորների միությունը և աշխատանքի տեսուչները հսկում են, թե ինչպես են իրագործվում աշխատանքային պայմանագրերը։ Առանձնապես դա անհրաժեշտ է կուլակների տնտեսությունների վերաբերյալ։ Որենքը խախտելու համար վարձողը պատասխանատվության է յենթարկվում։

Միայն իրենց բատրակների ինքնագործնեության միջոցով, միության հետ սերտ կապի միջոցով— XV համագումարի ցուցմունքը՝ որենքի խիստ իրագործման մասին՝ հնարավոր կլինի լիովին կատարել։

ԲԱՏՐԱԿՆԵՐԻ ՍՈՅԻԱԼԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Այս հարցի վրա հարկավոր է առանձնապես կանգ առնել, վորովհետև այս հարցը բատրակների համար խիստ կարևոր նշանակություն ունի։

Վերջերս ԽՍՀՄ կենտրոնական Գործադիր կոմիտեի և Ժողկոմխորհի կողմից հրատարակվեց բատրակների և հովիվների սոցիալական ապահովագրության վերաբարյալ վորոշում։ Այդ որենքի ելությունը կայանում է հետևյալում. — բոլոր կուլակային տնտեսությունները, վորոնք բատրակներ են վարձում, նմանապես բոլոր գյուղական համայնքները և կամ գյուղացիական խմբակային տնտեսությունները, վորոնք հովիվներ են վարձում, պարտավոր են իրենց մոտ աշխատող բատրակներին, բատրակուհիներին և հովիվներին ապահովագրել։ Կուլակային տնտեսությունները և գյուղական համայնքները իրենց մոտ աշխատող բատրակների և հովիվների համար պարտավոր են անպայման սոցիալական ապահովագրման մոծոմներ անել։ Այդ վարձողները չեն կարող հրաժարվել այդ մոծոմները անելուց։

Վարձողները ապահովագրական մուծումները վճարում են իրենց և վոչ թե բատրակի կամ հովվի աշխատավարձի հաշվին: Վարձողները իրավունք չունեն բատրակի կամ հովվի աշխատավարձից հատկացումներ անել: Սակավաուժ և միջակ տնտեսությունները, վորոնց վրա (յեթե դրանք բատրակ են վարձում), տարածվում են «Ժամանակավոր կանոնները», բատրակներին ապահովագրում են վոչ թե պարտադիր կերպով, այլ կամավոր: Այդ նշանակում է վոր նրանք իրենց մոտ աշխատող բատրակին կամ բատրակուհուն կարող են ապահովագրել, կարող են և չապահովագրել: Որենքը նրանց այդ չի պարտադրում:

Յեթե նրանք համաձայնել են ապահովագրել, այդ դեպքում պարտական են սոցիալական ապահովագրության դրամարկդը մուծումներ կատարել իրենց մոտ աշխատող բատրակի համար: Այդ մուծումները շատ փոքր են՝ իրենց մոտ աշխատող բատրակի աշխատավարձի ամեն մեկ ուղբուց 3 կոպեկ: Յեթե նրանք բատրակին կամ բատրակուհուն ապահովագրել են, այդ ժամանակ բատրակի հիվանդության կամ մահվան դեպքում վարձողը վոչ մի պարտավորություն չի կրում բատրակին ոգնելու՝ նրա հիվանդության ժամանակ և կամ նրա ընտանիքին ոգնելու՝ մահվան դեպքում: Այդ բոլորը կատարում է սոցիալական ապահովագրության դրամարկդը: Իսկ յեթե սակավաուժ կամ միջակ տնտեսությունը չի ապահովագրել իր բատրակին, այն ժամանակ բատրակի

հիվանդանալու, հաշմելու կամ բատրակուհու ծննդաբերության դեպքում պարտադիր ոգնությունը պիտի ցույց տա վարձող տնտեսությունը:

Ներկայումս մշակվում են առանձին կանոններ՝ բատրակների և բատրակուհիների ապահովման որենքը կյանքի մեջ իրականացնելու կարգի մասին: Այդ կանոններում պետք է ցույց արվի ապահովագրված բատրակների և բատրակուհիների ապահովման չափը:

XV Համագումարը իր վերոշումներում ցուցմունք տվեց «ապահովել գյուղատնտեսական և անտառային բանվորների և բանվորուհիների սոցիալական ապահովագրության որենքների խստիվ իրագործումը կյանքի մեջ»:

ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՈՐԾԸ — ԲՍՏԲԱԿՆԵՐԻ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ
ԽԱԿԱՐԴԱԿԸ ԲԱՐՁՐԱՅՆԵԼՆ Ե

Բատրակների կուլտուրական զարգացումը և քաղաքական դաստիարակությունը մեծ նշանակություն ունի: Առանց դրան չի կարելի մտածել բատրակներին գյուղի հասարակական կյանքին մասնակից դարձնելու: Առանց այդ աշխատանքին նույնպես անկարելի յե բատրակներին հաջող կերպով միության շուրջը կազմակերպելը: Հին կալվածատիրական Ռուսաստանում բատրակները գյուղացիության ամենաճնշված և ամենազրկված մասն են կազմել: Բատրակները համարյա բոլորը անգրագետ էին: Այդ հին ժառանգությունը հիմա յե ստիպված ենք հաշվի տունել:

Առանձին շրջաններում բատրակների անգրագիտությունը հիմա յեւ հասնում ե 70 տոկոսի, իսկ արեւելյան հանրապետություններում և ծայրագավառներում — ուղբեկ, թուրքմեն, կիրգիզ, հայ և ուրիշ ազգությունների բատրակների անգրագիտության տոկոսը ավելի բարձր ե:

Միութան կողմից բավական մեծ աշխատանք ե տարված բատրակների կուլտուրական մակարդակը բարձրացնելու և նրանց քաղաքական դաստիարակություն տալու գործում:

Միության այդ աշխատանքի չափի մասին կարելի յե դատել հետևյալ տվյալներից.

Մինչև 1927 թ. հունվարի մեկը միության մեջ կային բատրակի անկյուններ — 3783, բանվորական ակումբներ — 344, ռազիտընդունիչներ ակումբներում և կարմիր անկյուններում — 880, մոզական լսարաններ — 190, կարմիր անկյուններ — 5844, զբաղարաններ — 7767, բարձրախոսներ — 373, շարժական կինոներ — 175: Այժմ դրանց թիվը շատ ավելի յե:

Բատրակների և հովիվների մեջ կուլտուր-կրթական աշխատանքը գլխավորապես տարվում ե բատրակի անկյունների միջոցով: Խորհուրդային տնտեսությունների սեզոնային բանվորների, նույնպես և այդ տնտեսությունների մոտ ապրող բատրակների մեծ մասը մասնակից են արված կարմիր անկյունների և խորհրդային տնտեսությունների ակումբների աշխատանքներին:

Հեղափոխության տասը տարվա ընթացքում տասնյակ հազարավոր գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներ անցել են լիկկայաններով: Սակայն բատրակների անգրագիտությունը դեռևս մեծ չափերի յե հասնում:

Կոմունիստական կուսակցության XV համագումարը «աշխատանքը գյուղում» իր բանաձևում առանձին ուշադրություն դարձրեց գյուղում կուլտուր-կրթական աշխատանքի ծավալման վրա: Համագումարը նշեց գյուղում ռադիոյի, կինոյի զարգացման, գրադարանների թվի շատացման վրա մեծ ուշադրություն դարձնելու կարևորությունը: Համագումարը անհրաժեշտ գտավ ձեռք առնել կտրուկ միջոցներ՝ ընդհանուր պարտադիր սկզբնական ուսումը կյանքի մեջ իրագործելու համար, և այդ խնդրում ամեն միջոցներով աջակցել ազգաբնակչության և տեղական խորհուրդների ինքնագործնականությանը: Բացի դրանից, համագումարը վորոշեց «Աշխատել հասնել այն վիճակին, վորպեսզի դպրոցը (բոլոր աստիճաններին) ավելի մեծ չափով ընդգրկի գյուղատնտեսական բանվորներին, բատրակներին, և չունևորների զավակներին»:

Դրա համար ստեղծվում ե հատուկ դպրոցական ֆոնդ (միջոցներ)՝ չունևորների զավակներին ոգնելու համար: Դա նրա համար ե արվում, վորպեսզի դպրոցներում սովորելու հնարա-

վորություն տրվի չունևորների գավակներին, մանա-
վանդ վարձով աշխատող անչափահաս վորդեգիրներին:
Համագումարը անհրաժեշտ դատավ՝

«Գյուղացիական յերիտասարդության
դպրոցների ցանցը ընդարձակել և միջոց-
ներ ձեռք առնել՝ նրանցում բատրակ չբա-
վորական յերիտասարդական կորիզը ամ-
րացնելու, թոշակների (ուսանողներին դրա-
մական ոժանեակություն) թիվը ավելացը-
նելու, միջոցներ բաց թողնելու բատրակ-
ների և սակավաուժ գյուղացու գավակների
համար հանրակացարաններ պահելու և այլն»:

XV՝ Համագումարի բոլոր ցուցմունքները բա-
րակների համար կունենան մեծ նշանակություն:

Առանձին նշանակություն ունեն միության կողմից
և տնտեսական ու խորհրդային մարմինների աշակ-
ցությամբ կազմակերպված դասընթացները, որինակ՝
հովիվների, բանջարաբույծների, տրակտորիստների և
այլն: Այդ դպրոցը ավարտելով, բատրակը անուսում
բանվորից դառնում է վորակավոր (սովորած): Բա-
րակները գիտության և աշխատանքի ունակություն
(փորձ) ձեռք բերելով՝ բարելավում են իրենց դրու-
թյունը: Սովորած բատրակ-տրակտորիստը և կամ հո-
վիվը ավելի շուտ աշխատանք կգտնի և իր աշխա-
տանքի համար ավելի բարձր աշխատավարձ կստանա:

Ուսում և քաղաքական զարգացում ձեռք բե-
րելու գործում, բատրակների համար մեծ նշանա-

կություն ունին բատրակային լրագրները: Միու-
թյունը հրատարակում է «Բատրակ» թերթը (ուսե-
րեն): Մյուս բոլոր հանրապետություններն ևս հրա-
տարակում են բատրակային թերթեր՝ իրենց ազգա-
յին լեզվով:

Բատրակների այդ թերթերը — ամենալավ միջոց-
ներն են՝ բատրակներին միության հետ կապելու:
Նրանք ոժանդակում են դաստիարակելու պիտանի
աշխատողներ վոչ միայն միութենական աշխատանք-
ների համար, այլ նաև խորհուրդների, կոոպերա-
ցիայի, փոխովորների աշխատանքների համար: Ահա
թե ինչու բատրակները պետք է թերթ
ստանան և իրենց շրջանում տարածեն, ան-
գրագետներին կարգան այդ թերթը:

Գյուղատնտեսական պրոլետարիատի կուլտուրա-
կան և քաղաքական գիտակցության մակարդակը
բարձրացնելը միայն գյուղատնտեսական և անտառա-
յին բանվորների միության գործը չէ: Այդ գործում
միությանը ոգնության պետք է հասնեն և՛ պետու-
թյունը և՛ ուրիշ պրոֆմիությունները: Կուսակցու-
թյունը ոժանդակում է, վոր գյուղատնտեսական և ան-
տառային բանվորների մեջ տարվող քաղ-կրթական
աշխատանքները ապահովված լինեն:

Միությունը իր կողմից պետք է ավելի շատ մի-
ջոցներ տրամադրի՝ բատրակների մեջ տարվող կուլ-
տուր-կրթական աշխատանքներին զարկ տալու:

Մինչև այժմ այդ բանը շատ վատ եր արվում:

XV Համագումարին ընկեր Մոլոտովը իր զեկուցման մեջ («աշխատանքը գյուղում») ասաց — «Մենք գիտենք, վոր գյուղատնտեսական բանվորների միության բյուջեյի կեսից ավելին ծախսվում է միության ապարատի (կազմակերպությունների) պահպանման համար և միայն փոքր մասն է ծախսվում բարակների կարիքների բավարարման համար: Ահա բատրակների կազմակերպության գըրությունը. այս ասպարիզում մենք դեռ հեռու յենք այն ամենից, ինչ վոր պետք է կատարել մոտակա ժամանակում»:

Այն, ինչ վոր ասաց ընկեր Մոլոտովը, միանգամայն ճշմարիտ է: Միջոցների կեսից ավելին ծախսվում է միության հիմնարկությունների պահպանման համար: Սակայն այդ ծախսերը արվում եյին նրա համար, վոր վոչ մի միություն՝ բացի գյուղատնտեսական և անտառային բանվորների միությունից՝ չունի և չի ունեցել այդչափ շատ միութենական հիմնարկություններ: Բատրակները ցրված են առանձին առանձին և փոքրիկ խմբերով. Բատրակներին կազմակերպելու համար պետք է ունենալ բազմաթիվ միութենական բջիջներ՝ հենց գյուղերում: Այդպիսի ստորին բջիջներ միության մեջ կան մոտ 30 հազար:

Բացի զբանից, միությունը ունի 3 — 4 հազար ռայոնական և գավառակային կոմիտեներ, 500 գավառային և շրջանային բաժանմունքներ և 50-ից

ավելի հանրապետական, յերկրային և նահանգային բաժիններ: Այդքան մեծ թվով հիմնարկությունները պահանջում են նաև մեծ միջոցներ: Յերբ կազմակերպությունները տեղերում կամրանան, այն ժամանակ հնարավոր կլինի ղեկավար հիմնարկությունների քանակը կրճատել: Միությունը հիմա հենց այդ անում է: Ծախսերի կրճատումից ստացվելիք միջոցները պետք է տրամադրվին բատրակների մեջ տարվող կուլտ.-կրթական աշխատանքների համար:

Ինչքան շատ միջոցներ կհաջողվի տրամադրել բատրակների և ուրիշ գյուղատնտեսական և անտառային բանվորների կարիքների սպասարկման համար, այնքան ամուր կլինի ինքը կազմակերպությունը, այնքան ավելի՝ հաջող կգնա բատրակների կազմակերպման և նրանց շահերի պաշտպանման գործը: Միութենական միջոցները կանոնավոր կծախսվեն այն ժամանակ, յերբ այդ հարցով կհետաքրքրվեն բատրակների լայն զանգվածները: Յերբ միության բոլոր անդամները կոգնեն քննել միության ծախսերը, այդ ժամանակ ավելի հեշտ կլինի վերացնել ավելորդ ծախսերը և ավելի շատ միջոցներ տրամադրել կուլտ.-կրթական և ուրիշ անհետաձգելի կարիքների համար:

ԲԱՏՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԹԻԿՈՒՆՔՆ Ե ԳՅՈՒՂՈՒՄ

ԲԱՏՐԱԿԸ ՊԵՏՔ Ե ՆՈՐ ԳՅՈՒՂԻ ԱՌԱՋԱՎՈՐ
ԿԱՌՈՒՅՈՂԸ ԼԻՆԻ.

Վլադիմիր Իլիչ Լենինը գյուղատնտեսական բան-
վորների միության առաջին (Լենինգրադում կայա-
ցած) համագումարումնշել էր, վոր «միությունը
կլինի խորհրդային իշխանության իսկական
նեցուկը գյուղում, առաջավոր բանվորը
գյուղական կյանքի փոփոխման գործում»:

Իսկ կոմունիստական կուսակցության կենտրոնա-
կան կոմիտեյի վորոշման մեջ 1927 թ. մարտի 3-ին
գյուղատնտեսական բանվորների մասին ասված է,
վոր նրանք «պրոլետարիատի ավանգարդն են գյու-
ղում», այսինքն գյուղի առաջավոր շոկատը (գորա-
մասը): Այդ վորոշման մեջ ասված է, վոր գյու-
ղատնտեսական բանվորները կուսակցու-
թյան կարեւորագույն նեցուկն են գյուղում
պրոլետարական ղեկավարությունը անց-
կացնելու և բատրակների ու չունեւորների
լայն զանգվածների՝ գյուղացիության մի-
ջակ տարրերի հետ միության ամրացման
գործում, ընդդէմ կուլակներին»:

Ինչպէս է գյուղատնտեսական պրոլետարիատը կա-
տարում իր այդ դերը: Կազմակերպված բատրակ-

ները և գյուղատնտեսական ու անտառային բանվոր-
ների միությունը արդյոք հանդիսանում են «խոր-
հրդային իշխանության նեցուկը գյուղում», «գյու-
ղական կյանքի փոփոխման առաջավոր բանակը»:

Իհարկէ, կազմակերպված բատրակները և նրանց
կազմակերպությունը՝ միությունը՝ ըոյշեկներին կու-
սակցության և խորհրդային իշխանության նեցուկն
են գյուղում: Բատրակները պաշտպանում են խոր-
հուրդները, աշակցում են խորհրդային իշխանու-
թյան բոլոր քայլերին գյուղում: Սակայն միությունը
դեռ շատ անելիքներ ունի բատրակների կազմակերպ-
ման, դաստիարակման ու նրանց նյութական բարե-
լավման գործում, վորպէսզի նրանք ավելի հաջող
կերպով կատարեն իրենց առաջ դրված խնդիրները:

Ի՞նչ է հարկավոր անել, վորպէսզի միությունը և
նրա կազմակերպած բատրակները դառնան առաջա-
վոր բանակը՝ սոցիալիզմի ճանապարհին:

Իբրա համար հարկավոր է, վոր միությունը
վորքան կարելի յէ շատ աշխատողներ դաս-
տիարակի գյուղի հասարակական աշխա-
տանքի համար: Վոչ միայն միության հա-
մար, այլև խորհուրդների, կոոպերացիայի,
գյուղացիական փոխադարձ ոգնության կո-
միտեների և գյուղի ուրիշ հասարակական
կազմակերպությունների համար:

Յերը այդ կկատարվի, այն ժամանակ միությունը
և նրա կազմակերպած բատրակները իսկապէս կդառ-

նան «գյուղական ընդհանուր կյանքի փոփոխման առաջավոր ջոկատը»:

Բատրակները պետք է մեծ դեր կատարեն, վորպես բանվոր դասակարգի ներկայացուցիչները գյուղում: Նրանք չունենորենքի հետ միասին կուսակցության ամենամոտ գյուղացիական շերտն են: Կոմունիզմի այն դպրոցը, վորը անցնում է բատրակը պրոֆմիտության մեջ, նրան ողնում է գյուղում անցկացնել պրոլետարական գիծ:

Բատրակների հասարակական ինքնազորման թյունը տարեց-տարի աճում է: Այդ բանը ընդգծել է նաև կուսակցության XV համագումարը:

Խորհրդների 1926 թ. վերընտրությունները միայն Ռուսաստանի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային Հանրապետության մեջ տվին գյուղխորհրդի 16472 անդամ՝ գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներից, 1927 թվին նրանց քանակը հասավ 23 հազարի: Միության անդամներ կան շրջանային, գավառային, նահանգային և յերկրային գործադիր կոմիտեների կազմի մեջ: Խորհուրդների վերջին Միութենական Համագումարի ժամանակ հանրապետության բարձրագույն մարմին՝ Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյի կազմի մեջ ընտրվել են 18 գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներ:

1927 թ. կոոպերացիայի և գյուղացիական փոխադարձ ոգնությունների կոմիտեների անցած ընտրություն-

ները նույնպես ավելացրին բատրակների ներկայացուցիչների թիվը այդ կազմակերպությունների վարչությունների կազմի մեջ:

Գյուղատնտեսական և անտառային բանվորների, դրանց թվում նաև բատրակների, ակտիվությունը աճում է: Նրանց ազդեցությունը գյուղի հասարակական կյանքի վրա ուժեղանում է: Սակայն այդ ինքնազորման թյունը և այդ ազդեցությունը դեռ շատ անբավարար են: Այդ ասպարիզում դեռ շատ մեծ աշխատանք կա անելու:

Խորհրդի անդամ-բատրակները չպետք է սահմանափակվեն միայն իրենց՝ բատրակների, շահերը պաշտպանելով: Նրանք միևնույն ժամանակ պետք է աշխատեն ի միհավաքելու չունևորներին և վերջիններիս մոտիկ գյուղացիական շերտերին և նրանց շահերը պաշտպանելու: Այդ ճանապարհով բատրակները կամրացնեն բանվոր դասակարգի և չունևորների միությունը միջակ գյուղացիության հետ: Հարկավոր է առանձին ուղղություն դարձնել, վոր բատրակ կանայք ևս մասնակցեն հասարակական աշխատանքներին:

ԲՍՏԲԱԿՆԵՐԻՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԿՈՄՍՈՒՐՈՒՄԵՋ ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

XV Համագումարի զեկուցումների և վորոշումների մեջ առանձնապես ընդգծված է, վոր բատրա-

կությունը լայն չափով չե առնված կուսակցության մեջ: Կան նահանգներ, վորտեղ պրոֆմիլության մեջ տասնյակ հազարներով կազմակերպված բատրակներէց կուսակցության մեջ ընդգրկված ե միայն մի քանի հարյուր մարդ: XV Համագումարը գտավ, վոր բատրակներին կուսակցության մեջ ընդգրկելու այդ դրությունը անհանդուրժելի յե:

Ահա ինչ ասաց կուսակցական համագումարը այդ հարցի առթիւ — «Պետք ե ուշադրությունը կենտրոնացնել՝ պատրաստելու և կուսակցության մեջ ընդգրկելու բատրակներէ ու չունեւորներէ գլխավորապէս այն ահաւիվը, վորը աճում ե գյուղատնտեսական բանվորներէ միության մեջ՝ չունեւորներէ խմբերում, նմանապէս խորհուրդներէ, կոոպերացիայի, պատգամավորական ժողովներէ և այլն գործնական աշխատանքներում»:

Բատրակներին կուսակցության մեջ առնելը կշատացնի բանվորներէ թիւը կուսակցության ընդհանուր բանակի մեջ գյուղում: Իսկ դա շատ կարեւոր ե գյուղի կուսակցական կազմակերպություններէ ամբողջական համար:

Դա քիչ ե, պետք ե բատրակներէց պատրաստել կուսակցական աշխատողներ, գյուղերի կուսակցական բջիջներէ ապագա ղեկավարներ:

Բատրակներին կոմսոմոլի մեջ առնելու գործը մի քիչ լավ դրության մեջ ե: Բայց այստեղ ել պետք ե

աշխատանքը ուժեղացնել: Այդ հանգամանքի վրա քանիցս մատնանշված ե և՛ կոմսոմոլի համագումարներին և՛ կուսակցության վորոշումներում:

Միութենական և հասարակական ահաւիվ աշխատանքներին մասնակցում են մոտ 150 — 200 հազար գյուղատնտեսական և անտառային բանվորներ: Դա լավ պահեստ ե գյուղում կուսակցության շարքերը խտացնելու համար:

Այդ ահաւիվը արդեն մասամբ պատրաստված ե: Տասնյակ հազարավոր լավագույն բատրակներ, խորհրդային տնտեսությունների բանվորներ՝ հենց մոտագա ժամանակում պետք ե մտնեն կուսակցության շարքերը:

ՈՊՊՈԶԻՑԻԱՆ ԶՐՊԱՐՏՈՒՄ Ե ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆԸ

XV Համագումարից առաջ տրոցկիստական ոպպոզիցիան հանդես յեկավ իր առաջարկություններով համագումարի որակարգի գլխավոր հարցերի առթիւ: Այդ թեզերում կան առանձին կետեր նաեւ գյուղատնտեսական բանվորների մասին:

Ոպպոզիցիան մտաբերել ե բատրակին միայն վերջերս: Բանն ինչո՞ւն ե: Բանը նրանումն ե, վոր տրոցկիստական ոպպոզիցիան կուսակցության դեմ մղած իր պայքարում հույս ուներ հենվել նաեւ բատրակների վրա: Նա կարծում եր, վոր իրեն կհաջողվի

ողտադործել բանվորության այդ ամենահետամնաց շերտերը՝ կուսակցության դեմ պայքար մղելու համար։ Ոպպոզիցիան բոլորովին սխալ է նկարագրում իրերի դրությունը։ Որինակ, նա ասում է, վոր «բատրակների միայն 20 տոկոսն է ընդգրկված պրոֆմիության մեջ (այսինքն ամեն մեկ հարյուր բատրակից կազմակերպված են միայն քսանը)։ Բայց մենք արդեն գիտենք (դրա մասին առաջ ասված եր), վոր բատրակների շատ ավելի մեծ տոկոսն է կազմակերպված։

Ոպպոզիցիան խոսքերով բոլոր դժվարությունների վրայից ցատկում անցնում է։ Ոպպոզիցիան բոլորովին հաշվի չի առնում, վոր գյուղատնտեսական բանվորների միությունը մեզ մոտ՝ Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության մեջ ամենայնրիտասարգն է, վոր նա կազմվել է միայն 1919 թվին, իսկ բատրակների մեջ աշխատել սկսել է միայն 1923 թվին։

Անհրաժեշտ է կանգ առնել ոպպոզիցիայի և այն հայտարարության վրա, թե կնքվող աշխատանքային պայմանագրերը «ամենուրեք կրում են շահագործող բնույթ»։ Դա — միության հասցեյին անմիջական մեղադրանք է այն բանում, վոր բատրակները պաշտպանությունից բոլորովին զուրկ են։

Իսկապես այդպես է արդյոք։ Ահա մի քանի տրվյալներ միության պայմանագրային աշխատանքի մասին։ 1926 թվին միությունը կնքել է բատրակների

համար մոտ մեկ միլիոն 200 հազար աշխատանքային պայմանագրեր։ 1927 թվի միայն առաջի կեսին միության կողմից կնքված է միլիոնից ավելի աշխատանքային պայմանագրեր։

Այս թվերը ցույց չեն տալիս, վոր միության աշխատանքը տարածվում է վոչ միայն այն բատրակների վրա, վորոնք միության անդամներ են, այլ և միությունից դեռևս դուրս գտնված հարյուր հազարավոր բատրակների վրա։ Աշխատանքի ընդհանուր պայմանները և աշխատավարձի չափը, վորոնք սահմանվում են միության կողմից կնքվող աշխատանքային պայմանագրերով, ավելի բարձր են, քան որեւէ քով նախատեսվածները (Ժամանակավոր կանոններով)։

Իհարկե, գյուղատնտեսական բանվորը, մանավանդ բատրակը, դեռևս այնքան էլ հեշտ չի ապրում գյուղում։ Միության աշխատանքը բատրակների նյութական դրությունը բարելավելու գործում հանդիպում է խոշոր դժվարությունների, վորովհետև մենք սոցիալիզմը կառուցում ենք յետամնաց յերկրում։ Միության բատրակների դրությունը բարելավելու պահանջները դեմ են առնում գյուղացիական տնտեսության յետամնացությանը։

Դեռևս ծանր դրության մեջ են գտնվում նաև խոշոր պետական (խորհրդային) տնտեսությունները։ Մինչև 1921 թվի, խորհրդային այդ տնտե-

սությունները համարյա քանդված էին: Անտառա-
յին տնտեսությունը գտնվում էր անկման ամենա-
ծանր դրության մեջ: Գյուղատնտեսական և անտառա-
յին բանվորների, ամբողջ բանվոր դասակարգի կող-
մից մեծ ճիգ էր հարկավոր՝ ծանր տարիների պատ-
ճառած վերքերը բուժելու համար: Ներկայումս խոր-
հրդային տնտեսությունները ամրանում են: Անտա-
ռային տնտեսությունը նույնպես: Բատրակի, գյու-
ղատնտեսական և անտառային բանվորի նյութական
դրությունը տարեց-տարի բարելավվում է:

Սակայն ի՞նչ էր գործնականապես առաջարկում
ոպպոզիցիան:

Նա առաջարկում էր կազմակերպել բատրակի
պաշտպանությունը վոչ թե միայն կուլակների, այլ
նաև «այսպես կոչված ուժեղ միջակների» դեմ: Բայց
արդյոք միայն կուլակի և ուժեղ միջակի մոտ պետք
է պաշտպանել բատրակին: Միթե հարյուր հազարնե-
րով բատրակներ և հովիվներ չեն աշխատում սակա-
վառած և միջակ գյուղացիական տնտեսություններում:
Միթե պետք չէ այդ տնտեսություններում պաշտպանել
բատրակի շահերը: Կոմունիստական կուսակցությունը,
ինչպես մենք գիտենք, կուլակների և ունևորների առն-
տեսություններում աշխատող բատրակների շահերի
պաշտպանման վրա առանձին ուշադրություն է դարձ-
նում: Սակայն միևնույն ժամանակ նա մատնանշում է՝
սակավառած և միջակ տնտեսություններում աշխատող
բատրակի շահերի պաշտպանման անհրաժեշտությունը:

Ոպպոզիցիան բատրակների դրությանը ծանոթ չէ,
նա կյանքից կտրվել է, կտրվել է գործնական շինա-
բարությունից:

Սուտ են նույնպես ոպպոզիցիայի ուրիշ հայտա-
բարությունները:

Ոպպոզիցիան առաջարկում է գյուղական չունևոր-
ների պայքարը կազմակերպել կուլակների դեմ: Նա
չի նկատել, վոր այդ պայքարը արդեն տարվում է գյու-
ղում սոցիալիստական շինարարության բոլոր ճա-
կատներում, և, կարող ենք ասել, վե՛չ անհաջող
կերպով:

Ոպպոզիցիան չի նկատել բատրակների կազմա-
կերպության աճումը, նրանց աճող ինքնագործնեյու-
թյունը, չի նկատել այն բոլոր աշխատանքը, վոր
կուսակցությունը կատարում է բատրակների վե-
րաբերյալ:

ԲՍՏՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ
ԳՆՈՒՄ Ե ԼՆՆԻՆՅԱՆ ՃԱՄԲՈՎ

Զնայած իրենց յետաձուցությանը, բատրակները
արդեն հասկացել են տրոցկիստների տեսակետները:
Բատրակ ընկեր Չեքոնը շուրջ Ուկրաինայից,
վողջունելով XV համագումարը, ասաց.

«Մեր բատրակները կարգում են թե՛
թե՛ր, Ուկրաինայում բատրակը և բանվորը
գիտեն ոպպոզիցիայի պարագլուխների աշ-

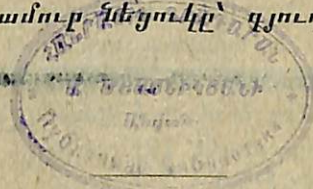
խատանքի մասին, վորոնք կազմալուծում են մեր կոմունիստական կուսակցությունը, վորոնք կամակատարներ են փնտրում բանվոր դասակարգի և կոմունիստական կազմակերպությունների շարքերում, վորպեսզի քանդեն այն կենտրոնական կորիզը, վորը ճիշտ կերպով անցկացնում է Լենինի նշած գիծը: Բատրակները կտրակա-նորեն ասում են XV Համագումարին, վոր մեր կուսակցության շարքերից ոպպողի-ցիային պետք է մաքրել այն ավելով, վորը քիչ առաջ նվիրեցին Դոնբասի բանվորները: Այդ ավելը պետք է ավել առանց բացառու-թյան բոլոր ոպպողիցիոններին»:

Խերսոնի շրջանի բատրակուհին, ընկեր Կավա-լենկոն, համագումարին հանձնելով նվերը՝ բրիչը, ասաց, վոր այդ բրիչը «պետք է կոմունիստական կուսակցության շարքերից արմատախիլ անի ոպպո-ղիցիային, վորը խանգարում է կոմունիստական կու-սակցությանը աշխատելու և վորը ուղղում է քանդել Լենինյան կոմունիստական պողպատյա կուսակցու-թյան միասնականությունը»:

XV Համագումարը ոպպողիցիայի տեսակետները մենշևիկական համարելով, վորոշեց նրան հեռացնել կուսակցության շարքերից: Բատրակները զոհու-նակությամբ կընդունեն Համագումարի այդ վո-րոշումը:

XV Համագումարի վորոշումները մանրամասն ցուցմունքներ են տալիս, թե գյուղում գյուղատն-տեսական բանվորների մեջ ինչպես պետք է տանել աշխատանքը, այդ ուղղությամբ ինչպես և ինչ պետք է անեն միությունը, կուսակցական, կոմյերիտական, խորհրդային և մյուս հասարակական կազմակերպու-թյունները:

Բատրակությունը հաստատ քայլերով գնում է կոմունիստական կուսակցության յետևից, և կլինի խկապես նրա ամուր-նեցուկը՝ գյուղի վերաշինման գործում:

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՎՅՈՒՆ

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԾ ԳՐԲԵՐԻՑ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ ԿԱՆ ՀԵՏԵՎՀԱԼՆԵՐԸ

[REDACTED]	1 n.	25 կ.
Ազգային Հարց,—Ի. ՍՏԱԼԻՆ	1 n.	60 »
Դյուղացիական Հարց,—Ի. ՍՏԱԼԻՆ		50 »
Լենին.— Պատգամներ ժողովրդ. լուսավորության մասին		20 »
Լենին.— Պատգամներ յերիսասարդության		15 »
[REDACTED]	1 n.	50 »
Ոպպոզիցիոն հոսանքները Համ. Կոմ. Կուս. (բ) ներսում		20 »
Բոլշևիկների կուսակցությունը 1917 թվին,— ՅԵՄ. ՅԱՐՈՍԼԱՎՍԿԻՑ		85 »
[REDACTED]		20 »
1905 թ. մեր I-ին բանվոր-գյուղացիական հեղափոխու- թյունը,—Ի. ՖԼԵՐՈՎՍԿԻՑ		70 »
Քաղաքական բառարան,—կազմեց Վ. ԱՐԲՄԱՆՅԱՆ (656 էջ) 2 n.		—
Պատմական մատերիալի մասին աղբյուրներ		80 »
Պայքարի յեղ շինարարության 10 տարի,—ՆՈՎԱԿՈՎՍԿԻՑ		70 »
«Ի. ՍՏԱԼԻՆ» (համառ. կենսագր.)		7 »
Ինչպես աշխուժացնել գյուղատնտեսությունը,—Զ. ԼԱՎՐԵՆՏՅԵՎ		30 »
Պատերազմ չենք ուզում, բայց դիմադրելու պատրաստ ենք		10 »
[REDACTED]		15 »
Մեքսիկական ձեռնարկ (ուսուցիչների համար)		70 »
Նոր-դպրոցի հանապարհին (ժողովածու, 480 էջ)	2 n.	—
Հասարակագիտությունը I-ին աստիճանի դպրոցում,—		65 »
Գեղջկուհին յով յերեխաները,		25 »
Տգիտությունը յեղ սնանկությանը,—Վ. ԳՐԱՎՆ (նկարագ.)		15 »
Ի՞նչպես է սարժված Տիյեդերք,—Գ. ԳՐԱՎՆ (նկարագ.)		50 »

Արեվը, նրա վորդիները յեղ բռնները,—Բ. ՍԵՄԵՅԿԻՆ (նկ.)	40 կ.
Ինչպես է առաջացել յեղ զարգացել կյանքը յերկրի վրա,	50 »
Մարդու յեղ կենդանիների ծագումը,—Դ. ԱՊՈԼ (նկ.)	35 »
Մարդը-մեքենա,—Մ. ԳՐԵՄՅԱՆ (նկարագր.)	50 »
Մարդու անհատական թեմաներն ու բարեկամները,—	20 »
Վորոն, կայծակ, էլեկտրականություն,—ԳՐԵՄՅԱՆ (նկ.)	40 »
Պատանի Պիոներ (ժողովածու, նկարագր.)	60 »
Պիոներ, հետքեր Լենինի պատգամներին	20 »
Հոկտեմբեր (համառոտ պատմ.)	10 »
Մեր ավագ յեղբայրները—Կոմիտիսականները	33 »
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿՈՐԱԶՄԱՐԴ ԳՐԲՈՒՅԿՆԵՐ, 25 անուն	
ԳԵՂԱՐՋԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ, 18 անուն	
ԳՅՈՒՂԱՅԻԱԿԱՆ ԳՐԲՈՒՅԿՆԵՐ, 8 անուն	
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԳՐԲՈՒՅԿՆԵՐ, 6 անուն	
ԴՊՐՈՅԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԵՏՈՒՅԿՆԵՐ (հայերեն տեքստ):	

ՆՈՐ ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱՆ

Հեռագիր, հեռախոս, ռադիո (նկարագր.)	25 կ.
Աստու յեղ աստվածաբանության մասին (նկ.)	30 »
Ռազմի ուրը,—Ն. ՈԼԵՆԿԻՆ	20 »
Պայքար աշ վսանգի յեղ հաշվառականության դեմ	23 »
Կոմիսներին VI Կոնգրեսի վորոշումները	30 »
Կոմիսներին տար տարին	18 »
Քաղաքագիտության դասագիրք կոմիտիս. համար	
պրակ I	40 »
» II	50 »
» III	45 »

ՀԱՆՁՆՎԱԾ ԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ.— 1) «Հոկտեմբեր 1914—18 թ. թ. պատերազմի մա-
սին», 2) «Ի՞նչ անել», 3) «Ի՞նչ փայլ առաջ, յերկու փայլ յես»
(ընդամենը 40 մամուլ):

Պատանիները մեր յրիվ գրացուցակը, վոր ուղարկվում է ձեր:

ՊԱՀԱՆՁԵՑԵՔ

ՄԵՐ ԳՐԱՅՈՒՑԱԿԸ, ՎՈՐ

ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ Ե ՁՐԻ.

ԴԻՄԵԼ՝ Москва, Никольская, 10.

ЦЕНТРИЗДАТ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0205183

15 4.

Москва
ЦЕНТРИЗДАТ
Никольская

10

„Как Партия Большевиков защи-
щает интересы батрака“.
На армянском языке

